

De intellektuella flyktingarna

Det är icke möjligt att med någon säkerhet ange antalet s. k. intellektuella flyktingar i Sverige. Dels är själva begreppet obestämt, dels har icke någon generell registrering ägt rum. Om man till de intellektuella räknar alla som icke i sitt hemland försörjt sig på kroppsarbete eller häremot svarande arbete, torde i varje fall antalet uppgå till några tusen.

Av dessa har en stor del genom arbetsmarknadskommissionens försorg under längre eller kortare tid kunnat erhålla försörjning genom s. k. arkivarbete, dvs. arbete med statistikföring, materialsamling och forskning inom skilda offentliga, företrädesvis vetenskapliga, institutioner. De personer som sysselsatts på detta sätt tillhör de mest olika kategorier; många är kontorister utan någon akademisk eller över huvud högre intellektuell utbildning, andra har varit ämbetsmän, professorer, läkare och advokater, och en del av dessa är framstående forskare och lärda. Systemet med arkivarbete för utlänningar började praktiseras på våren 1943 och nådde sin största användning vid årsskiftet 1945—46, då omkring 1.300 personer, av vilka flertalet balter, tjänstgjorde som arkivarbetare. Sedermera har en successiv begränsning ägt rum. Omkring 500 personer har genom offentlig eller enskild arbetsförmedling fått plats i den öppna marknaden. Därjämte har antalet begränsats genom s. k. skiftning; vederbörande ställes för en eller två månader utan arbete eller understöd i syfte att han skall skaffa sig sysselsättning på annat håll. Bland de omkring 450 personer som för närvarande användes till arkivarbete är ett sjuttital läkare, över åttio jurister, ett sextital har filosofisk och ett fyrtital ekonomisk examen; över tjugu har i sitt hemland varit akademiska lärare.

Genom dessa siffror redovisas emellertid, såsom redan antytts, icke alla intellektuella flyktingar. Sålunda är omkring 200 läkare anmälda hos arbetsmarknadskommissionen utan att därifrån få arbete eller understöd; de har huvudsakligen sysselsatts med kortvariga förordnanden på underordnade befattningar inom sitt verksamhetsfält. Flyktingar från Polen har i regel icke fått arkivarbete, då man utgått från att de skall återvända till sitt land. Denna kategori av flyktingar torde omfatta omkring 1.000 personer, av vilka en del fått arbete, medan andra understödes av fattigvården eller privat; många förbereder återresa till Polen eller utvandring till annat land. Även andra grupper av intellektuella står utanför den nyss givna redogörelsen. Sammanlagt torde flyktingsklientelet omfatta bl. a. omkring 500 jurister, flera hundra läroverkslärare, något hundratal professorer och docenter.

I det hela lär man icke kunna beskylla den svenska staten eller de närmast ansvariga myndigheterna för hårdhet mot flyktingarna, tvärtom. Arkivarbetarna har i genomsnitt en ersättning av 300 kronor i månaden, och som provisoriskt understöd kan detta belopp icke anses vara orimligt lågt, även om det för många innebär en väldig standardsänkning och, särskilt i fråga om familjeförsörjare, hårda umbäranden. Ett stort antal flyktingar har uttryckt sin tacksamhet över att i Sverige kunna få mot betalning fortsätta med ett intellektuellt arbete; genom vetenskapliga institutioner har det, väl att märka, gjorts möjligt för många forskare att i egenskap av arkivarbetare i huvudsak få fullfölja sin vetenskapliga verksamhet.

Det väsentliga är likväl att den nuvarande flyktingspolitiken dels i vissa begränsade hänseenden ter sig obillig, dels behöver utbyggas med åtgärder på längre sikt. I det förra hänseendet bör främst understrykas att en del utländska arkivarbetare utför ett synnerligen kvalificerat arbete vid vetenskapliga institutioner och att deras avlöande på sätt nu sker framstår som ett hänsynslöst utnyttjande av deras arbetskraft. Här borde en ändring komma till stånd genom att lönerna ställdes i relation till arbetsuppgiftens beskaffenhet. Någon svårighet i förhållande till de svenska arkivarbetarna kan här icke rimligen uppkomma, då dessa senare genomgående hör till en mindre kvalificerad kategori. Familjeförsörjarna bland flyktingarna borde vidare erhålla ett tillskott, så att icke fattigvården och barnavården behövde ingripa; samma princip borde givetvis tillämpas för svenska arkivarbetare. Det nyss nämnda systemet med skiftning ter sig ofta hårt; en utlänning som på detta sätt ställs utan inkomst har i fall av nöd endast att vända sig till flyktingsnämnden — icke som svenskarna till arbetslöshetsnäm-

den —, och en utestängning från arkivarbete innebär ofta för honom ett tvång att leva på privat eller offentlig välgörenhet.

Än viktigare är emellertid åtgärderna på längre sikt. Här är det i första hand fråga om en effektiv arbetsförmedling, omskolning och en välvillig inställning från de svenska myndigheternas, företagens och arbetskamraternas sida. För omskolning har en del åtgärder vidtagits av arbetsmarknadskommissionen; sålunda har språkkurser och en del annan undervisning organiserats. I stor utsträckning torde en uppdelning av klientelet vara ofrånkomlig, mellan å ena sidan dem som kan antas erhålla arbete i Sverige av samma art som de tidigare haft (t. ex. läkare, vissa jurister och lärare) och som därför bör få sina yrkeskunskaper kompletterade med hänsyn till svenska behov, och å andra sidan dem som måste omskolas till helt andra yrken, till stor del kroppsarbete av skilda slag. En undersökning av flyktingsklientelet är nödvändig för att här komma till förnuftiga resultat. Beredvillighet att utan fördomar godta väl kvalificerade utlänningar som likaberät-

tigade arbetskamrater föreligger säkerligen inom större delen av motsvarande svenska yrkeskåror, även om erfarenheten visar en viss obehågenhet särskilt från läkarnas sida att motta utlänningar inom kretsen. Att Sverige, som har ont om läkare, icke skall kunna bereda plats åt ett begränsat antal skickliga utländska yrkesmän är en orimlighet. För alla de frågor som i detta sammanhang kräver en handläggning borde, såsom från olika håll föreslagits, en särskild beredning tillsättas. En generösare naturalisationspolitik än den som förts under senare år bör utgöra ett gott stöd för de syften som här angivits.

De allmänna skälen för en frisinnad flyktingspolitik har nyligen utvecklats i Dagens Nyheter av Gustaf Hellström. Främst bör understrykas att någon konflikt mellan ideella och egoistiska motiv endast i enstaka fall behöver uppstå. En stor del av flyktingarna kan, om en vidlyst och rationalistisk anda får råda, bli ett utmärkt tillskott till den svenska folkstammen.